

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS IR PRAVIENIŠKIŲ PATAISOS NAMUS-ATVIRAJĄ KOLONIJĄ

2020-11-09 Nr. 4D-2020/1-933
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. liepos 13 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą ir 2020 m. rugpjūčio 3 d. skundo papildymo raštą (toliau vadinama – Skundas) dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas arba KD) pareigūnų veiksmų (neveikimo) bei Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau vadinama ir – Pravieniškių PN-AK arba PPN-AK) pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai netinkamai nagrinėjant jo kreipimusis.

2. Skunde Pareiškėjas nurodo:

2.1. „[...] kreipiausi su skundu 2020-05-25 (data nurodyta Skunde) į KD [...] dėl nuteistojo nubaudimo [...] iki šios dienos nesu gavęs jokie atsakymo [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „[...] prašau išsireikalauti iš PPN-AK administracijos [...] rašytas mano [...] prašymo Nr. 72(14-17)1133 (2020-06-04) į kurį negaunu atsakymo iki šiol [...]“;

2.3. „[...] PPN-AK psichologinis spaudimas [...] naudojamas [...], diskriminuodama tokius nuteistuosius, kurie rašo skundus [...] neleidžia susipažinti su savo asmens byloje esama dokumentine medžiaga [...]“.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. liepos 23 d. raštu Nr. 4D-2020/1-933/3D-2010 kreipėsi į Pravieniškių PN-AK, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

2020 m. rugpjūčio 10 d. Seimo kontrolierius gavo Pravieniškių PN-AK 2020 m. rugpjūčio 7 d. raštą Nr. S-16418; rašte ir pateiktuose prieduose pateikta toliau nurodyta informacija.

„Pareiškėjas kreipėsi su prašymu 2020-06-04 Nr. 72(14-17)-1133. Įprašymą raštu atskirai atsakyta nebuvo. Tačiau nuteistasis pasirašytinai 2020-06-08 supažindintas su ant paties prašymo esančia direktoriaus pavaduotojo A. S. viza: „netenkinti prašymo, byla yra dokumentų rinkinys, todėl būtina nurodyti tiksliai su kokiais dokumentais asmuo pageidauja susipažinti“.

5. Seimo kontrolierius 2020 m. liepos 23 d. raštu Nr. 4D-2020/1-933/3D-2011 kreipėsi į Kalėjų departamentą, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. rugpjūčio 3 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2020 m. liepos 31 d. raštą Nr. 1S-1917.

„[...] Kalėjų departamente buvo gautas 2020-05-26 nuteistojo X skundas (reg. Nr. 2356) [*pastaba*: KD gautas ir užregistuotas 2020-06-02, Nr. 2G-2356], kuriame skundžiamas Pravieniškų PN-AK direktoriaus 2020 m. gegužės 21 d. nutarimas Nr. 69-398 „Dėl nuteistojo nubaudimo“. 2020-07-31 Kalėjų departamentas parengė X atsakymą Nr. 2S-2724 į jo 2020-05-26 skundą. Prie šio rašto pateikiame Jums Kalėjų departamento 2020-07-31 parengto atsakymo Nr. 2S-2724 į X 2020-05-26 skundą ir į X 2020-05-26 skundo kopiją. [...]“

6. Su skundo papildymo raštu Pareiškėjas pateikė 2020-06-10 skundą, reg. Nr. 7-3164 (kopiją), adresuotą Pravieniškų PN-AK, kuriuo skundžiasi, jog negali susipažinti su savo asmens byloje esančiais dokumentais.

Pareiškėjas 2020-07-09 gavo atsakymą Nr. 7-3164, kuriame nurodyta, jog atsakymas parengtas vadovaujantis Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. V-218 patvirtintomis Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklėmis, šiuo raštu atsakyta leisti Pareiškėjui susipažinti su savo asmens byla, nes, be kita ko: „[...] prašyme susipažinti su asmens byla privalote nurodyti konkrečius dokumentus, nesant šio Jūsų nurodymo, leidimas suteiktas nebus. [...]“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama ir – BVK):

5 straipsnis. Teisėtumo principas – „2. Nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai. 3. Nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik draudimas arba pareiga. Bausmės vykdymo institucija arba pareigūnas gali veikti tik įstatymų nustatytais būdais ir priemonėmis. Įstatymų nustatytus reikalavimus pažeidę pareigūnai atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus“;

10 straipsnis. Nuteistųjų teisinė padėtis – „1. Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis“;

11 straipsnis. Bendrosios nuteistųjų teisės – „1. Nuteistieji turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka: 1) gauti rašytinę informaciją apie bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas, savo teises bei pareigas. Šią informaciją bausmės vykdymo institucija pateikia lietuvių kalba arba nuteistojo gimtąja kalba, arba ta kalba, kurią nuteistasis supranta; [...]“;

183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. 3. Kalėjų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

8. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama ir – VAĮ):

3 straipsnis. Viešojo administravimo principai – „Viešojo administravimo subjektai savo

veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) *objektyvumo*. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) *nepiktnaudžiavimo valdžia*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“;

8 straipsnis. Individualaus administracinio akto bendrieji reikalavimai ir pranešimas apie individualaus administracinio akto priėmimą – „1. Individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis [...]. 2. Individualiame administraciniame akte turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos ir nurodyta akto apskundimo tvarka. [...]“

9. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo (toliau vadinama – TGIĮ):

4 straipsnis. Institucijos pareiga teikti dokumentus pareiškėjams – „1. Institucijos privalo teikti pareiškėjams ar jų atstovams (toliau – pareiškėjas) dokumentus, išskyrus šio įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus atvejus. [...]“;

6 straipsnis. Dokumentų teikimo principai – „Institucija, teikdama dokumentus, vadovaujasi šiais principais: 1) dokumentų išsamumo – pareiškėjui turi būti pateikti visi pagal teisės aktus teiktini jo prašymo turinį atitinkantys dokumentai; 2) dokumentų tikslumo – pareiškėjui teikiami dokumentai turi atitikti institucijos disponuojamus dokumentus; 3) teisėtumo – institucijos veiksmai teikiant dokumentus grindžiami šiuo ir kitais įstatymais ar kitais norminiais teisės aktais; 4) objektyvumo – institucijos darbuotojai, teikdami dokumentus, turi būti nešališki ir objektyvūs; 5) pagalbos – pareiškėjams teikiama pagalba įgyvendinant teisę gauti dokumentus; 6) dokumentų prieinamumo – sudaromos palankios sąlygos pareiškėjams naudoti dokumentus neatsižvelgiant į jų veiklos tikslus ir teisinę formą, o prireikus nustatomos tik būtiniausios teisinės, techninės ir (arba) finansinės dokumentų teikimo pareiškėjams sąlygos; 7) abipusio naudojimo – institucija pareiškėjui pateiktus dokumentus prireikus toliau pati juos naudoja“;

12 straipsnis. Prašymo pateikimas – 4. „Institucija, nustačiusi, kad pareiškėjo prašyme nurodyti duomenys yra neišsamūs ar netikslūs, per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos kreipiasi į pareiškėją, kad šis patikslintų prašymą, ir nurodo, kokių duomenų prašyme nepakanka ir kur juos gauti, o kai prašyme pateikti duomenys netikslūs, išaiškina pateiktų duomenų netikslumus ir kaip juos pašalinti“;

15 straipsnis. Atsisakymas pateikti dokumentus – „1. Institucija atsisako pateikti pareiškėjui dokumentus, jeigu: 1) tas pats pareiškėjas pakartotinai prašo tų pačių dokumentų, kurie jam jau buvo pateikti; 2) prašomi dokumentai yra paskelbti institucijos interneto svetainėje, visuomenės informavimo priemonėse, taip pat naudojant elektronines priemones; tokiu atveju per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos pareiškėjui nurodomas jų paskelbimo šaltinis; 3) pagal pareiškėjo prašymą reikėtų specialiai adaptuoti, apdoroti ar kitaip perdirbti dokumentus ir tai būtų susiję su neproporcingai didelėmis darbo ir laiko sąnaudomis; 4) šio įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka paprašius patikslinti ir (ar) papildyti prašymą, pareiškėjas jo nepatikslina arba patikslinto prašymo turinys yra nekonkretus; 5) institucija prašomų dokumentų tvarkymą nutraukė pasikeitus institucijos funkcijoms; 6) nėra galimybės nustatyti pareiškėjo tapatumo; 7) pareiškėjas kreipiasi dėl dokumentų, kurių teikimui šio įstatymo nuostatos netaikomos šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytais atvejais. 2. Jeigu institucija nustato šio straipsnio 1 dalyje nurodytus atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui pagrindus, ji per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos priima sprendimą dėl atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui.“

Nustačiusi, kad yra pagrindas atsisakyti pateikti jam dokumentus, institucija kitą darbo dieną nuo sprendimo priėmimo apie tai privalo pranešti pareiškėjui, nurodyti teisinį pagrindą ir informuoti apie šio sprendimo apskundimo tvarką. [...].“

10. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo:

3 straipsnis. Pagrindiniai įslaptintos informacijos apsaugos organizavimo principai –

„1. Informacija turi būti įslaptinama ir išslaptinama vadovaujantis teisėtumo, pagrįstumo ir savalaikiškumo principais. 2. Informacija turi būti įslaptinama, jeigu ji atitinka bent vieną iš šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytų informacijos kategorijų ir jeigu jos atskleidimas ar praradimas sukeltų grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padarytų žalos valstybės interesams, pakenktų valstybės institucijų interesams, sukeltų pavojų ar sudarytų prielaidas kilti pavojui žmogaus gyvybei ar sveikatai. 3. Nustatoma informacijos slaptumo žyma ir tokiai informacijai suteikiamas apsaugos lygis turi būti proporcingas įslaptinamos informacijos svarbai ir žalos, kuri atsirastų tokią informaciją neteisėtai atskleidus ar praradus, dydžiui. [...]. 7. Įslaptintos informacijos apsaugai užtikrinti turi būti kompleksiskai taikomi visų įslaptintos informacijos apsaugos sričių (personalo patikimumo užtikrinimo, įslaptintos informacijos administravimo, įslaptintos informacijos fizinės apsaugos, įslaptintų sandorių saugumo, IIRIS apsaugos) reikalavimai“;

5 straipsnis. Įslaptintos informacijos skirstymas ir žymėjimas – „4. Slaptumo žyma „Konfidencialiai“ suteikiama tarnybos paslaptį sudarančiai informacijai, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali turėti ypač sunkių pasekmių valstybės institucijų interesams ar sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus sveikatai.“

11. Susipažinimo su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylų dokumentais taisyklėse (toliau vadinama ir – Susipažinimo taisyklės), patvirtintose Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. V-218, nustatyta:

„2. Visi dokumentai, esantys nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylose, yra konfidencialūs. Susipažinti su asmens bylų dokumentais, gauti šių dokumentų kopijas ar išrašus leidžiama:

[...]

2.3. probacijos tarnybų priežiūroje esantiems ir buvusiems nuteistiesiems (jei nuteistasis nepilnametis – jo tėvams arba kitiems teisėtiems atstovams) ir laisvės atėmimo vietose laikomiems ir iš jų paleistiems nuteistiesiems arba suimtiesiems – su savo asmens bylos dokumentais;

[...]

4. Susipažinimas su probacijos tarnybų priežiūroje esančių nuteistųjų ir laisvės atėmimo vietose laikomų nuteistųjų bei suimtųjų asmens bylų dokumentais, šių dokumentų kopijų ir išrašų parengimas ir išdavimas atliekamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymu, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu, Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių ir prašymo, skundo ar kito kreipimosi priėmimo faktą patvirtinančio dokumento formos patvirtinimo“, Dokumentų kopijų parengimo išlaidų atlyginimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 1039 „Dėl Dokumentų kopijų parengimo išlaidų atlyginimo tvarkos patvirtinimo“, šiomis Taisyklėmis ir kitais teisės aktais.

5. Asmenys, norintys susipažinti su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais, turi pateikti rašytinį prašymą ir gauti leidimą.

[...]

6. Rašytiniuose prašymuose susipažinti su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais turi būti nurodyta, su kurio nuteistojo arba suimtojo asmens bylos dokumentais pageidaujama susipažinti, susipažinimo tikslas (išskyrus nuteistuosius arba suimtuosius, kurie pageidauja susipažinti su savo asmens bylomis), dokumentai, su kuriais pageidaujama susipažinti, bei pageidaujama susipažinimo su nuteistųjų arba suimtųjų asmens bylų dokumentais diena ir laikas.“

12. Suimtųjų ir nuteistųjų įskaitos instrukcijos (toliau vadinama ir – Instrukcija), patvirtintos Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-33:

43 *punktas* – „Nuteistojo (suimtojo) asmens bylos tvarkomos vadovaujantis Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-118 „Dėl Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklių patvirtinimo“;

44 *punktas* – „Suimtųjų ir nuteistųjų asmens bylos laikomos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose, kurios įrengiamos įstaigų administracinėse patalpose. Patalpos įrengiamos taip, kad būtų užtikrintas asmens bylų saugus laikymas“;

49 *punktas* – „Asmens bylas pagal pareigybės aprašymą tvarko įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, darbuotojas, kuris atsako už jas asmeniškai“;

55 *punktas* – „Įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose įrengiamas specialus kambarys ar darbo vieta, skirta kitų įstaigos padalinių ir Kalėjimų departamento darbuotojams susipažinti su nuteistųjų ir suimtųjų asmens bylomis. Kalėjimų departamento direktoriaus nustatyta tvarka su suimtųjų ir nuteistųjų asmens bylomis įstaigos padalinio, atsakingo už nuteistųjų ir suimtųjų įskaitą, patalpose gali susipažinti ir kiti asmenys.“

13. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Taisyklės), nustatyta:

„38. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. Persiunčiant prašymą ar skundą nagrinėti kitai kompetentingai institucijai ir informuojant apie tai asmenį ar jo atstovą, pranešime asmeniui nurodyti minėtos apskundimo tvarkos nereikia.“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

14. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007-08-13 nutarime byloje Nr. 33/04 pažymėjo, kad konstituciniu teisinės valstybės principu „[...] turi būti vadovujamasi ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai). Konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas; konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad valdžios laisvę riboja teisė, kuriai privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai, neišskiriant nė teisėkūros subjektų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. liepos 8 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas savo aktuose (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. kovo 5 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. vasario 7 d., 2007 m. gegužės 5 d. nutarimuose) yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio

galiojimo;

Konstitucinė teisė gauti informaciją – svarbi prielaida įgyvendinti įvairias Konstitucijoje įtvirtintas asmens teises ir laisves (Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas, kitų konstitucinių vertybių užtikrinimas labai priklauso nuo galimybių gauti iš įvairių šaltinių informaciją ir ja naudotis (2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas). Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas 1995 m. balandžio 20 d. nutarime yra konstatavęs, kad žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus turi būti pagrįsta realia galimybe laisvai juos formuoti įvairios informacijos pagrindu, įskaitant teisę nevaržomai gauti informaciją. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad informacijos laisvė nėra absoliuti, taip pat kad Konstitucija neleidžia nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo, įstatymais įtvirtinus informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas, būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą (pvz., Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas). Konstitucija numato galimybę informacijos laisvę riboti, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai, t. y. jeigu informacijos laisvės ribojimais siekiama apsaugoti, apginti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes, kurių sąrašas (pateiktas Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje), kaip savo 2005 m. rugsėjo 19 d. ir 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, negali būti laikomas išsamiu, baigtiniu, taigi neleidžiančiu laisvės gauti ir skleisti informaciją riboti tada, kai reikia apsaugoti kitas, Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje *expressis verbis* nepaminėtas, konstitucines vertybes. Informacijos laisvės ribojimai gali būti nustatomi tik įstatymu, tačiau Konstitucija neužkerta kelio kai kurių su informacijos gavimu ir skleidimu susijusių santykių reguliuoti ir poįstatyminiais (įstatymų įgyvendinamaisiais) teisės aktais, tačiau jais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris nebūtų grindžiamas Konstitucija ir įstatymais arba kuris konkuruotų su įstatymų nustatytoju (Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d., 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).“

15. Lietuvos Respublikos administracinis teismas (LVAT) 2014-01-08 nutartyje administracinėje byloje Nr. A146-1769/2013 konstatavo:

„[...] atsisakymas suteikti informaciją galimas tik įstatymo, o ne poįstatyminio teisės akto pagrindu (Teisės gauti informaciją įstatymo 1 str. 3 d. 6 ir 7 p.).“

16. LVAT 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-143-2876/2011, nurodė:

„Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai [...].“

17. LVAT 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, yra konstatuota:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės,

reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, objektyvumo, proporcingumo, nepiknaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą).“

Tyrimo išvados

18. Atsižvelgiant į Skunde išdėstytas aplinkybes, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

18.1. dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai atsakant į Pareiškėjo 2020-06-04 prašymą;

18.2. dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla;

18.3. dėl Kalėjimų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą.

Dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai atsakant į Pareiškėjo 2020-06-04 prašymą

19. Pareiškėjas Skunde rašo, kad Pravieniškių PN-AK administracijai 2020-06-04 raštu pateikė prašymą, kurio registracijos Nr. 72(14-17)1133 (toliau vadinama ir – Prašymas), tačiau PPN-AK raštu nepateikė atsakymo į Prašymą.

20. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020-06-04 kreipėsi į Pravieniškių PN-AK administraciją, pateikdamas Prašymą dėl leidimo susipažinti su savo asmens byla.

Kaip Seimo kontrolierių informavo Pravieniškių PN-AK administracija, į Prašymą „atskirai atsakyta nebuvo“, tačiau Pareiškėjas pasirašytinai buvo supažindintas su ant jo paties rašyto Prašymo esančia direktoriaus viza: „netenkinti prašymo, byla yra dokumentų rinkinys, todėl būtina nurodyti tiksliai su kokiais dokumentais asmuo pageidauja susipažinti“ (šios pažymos 4 punktas).

21. Taisyklių 38 punkte nurodyta, kad atsakyme, kuriame atsisakoma suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą, asmuo siunčiamame pranešime turi būti informuojamas apie tokio prašymo arba skundo nenagrinėjimo priežastis, atsakymo apskundimo tvarką bei terminus.

Pažymėtina, kad atsakymo į 2020-06-04 Pareiškėjo Prašymą, reg. Nr. 72(14-17)1133, Pravieniškių PN-AK jam nepateikė, t. y., nebuvo raštu paaiškinta, dėl kokių priežasčių ir kokiais teisės aktais vadovaujantis buvo priimtas sprendimas jo Prašymo netenkinti, nors, kaip minėta, pagal Taisyklėse nustatytą reglamentavimą viešojo administravimo subjektas (šiuo atveju – Pravieniškių PN-AK), priimdamas sprendimą atsisakyti tenkinti besikreipiančiojo (šiuo atveju – Pareiškėjo) prašymą, privalo nurodyti tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarką ir terminus.

22. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pravieniškių PN-AK administracija, priimdama sprendimą neleisti Pareiškėjui susipažinti su savo asmens byla ir nepateikdama Pareiškėjui raštu šio sprendimo, ne tik nesivadovavo Taisyklių nuostatomis, bet ir apribojo Pareiškėjo teisę ginčyti tokį sprendimą BVK 183 straipsnyje nustatyta tvarka, todėl Pareiškėjo Skundo dalis dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų, netinkamai nagrinėjant 2020-06-04 prašymą, yra pagrįsta.

Pravieniškių PN-AK direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje, atsisakant tenkinti nuteistųjų prašymus, atsakymai jiems būtų teikiami vadovaujantis Taisyklių 38 punkto nuostatomis.

***Dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo),
galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla***

23. Skunde taip pat nurodyta (šios pažymos 2.3 p.), kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai atsisakė leisti Pareiškėjui susipažinti su asmens byla.

24. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą, nuteistų asmenų teisių bei laisvių apribojimus ir nuteistų asmenų pareigas nustato tik Lietuvos Respublikos įstatymai. Nuteistojo elgesį gali suvaržyti tik draudimas arba pareiga. Bausmės vykdymo institucija arba pareigūnas gali veikti tik įstatymų nustatytais būdais ir priemonėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis.

Kadangi *Pravieniškių PN-AK yra viešojo administravimo subjektas*, todėl nagrinėdamas pareiškėjų skundus, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis ir kitų viešojo administravimo srityje taikomų teisės aktų, įskaitant ir TGIĮ. Kiekvienas asmuo, taip pat ir nuteistasis (suimtasis), turi teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų. Ši informacija yra teikiama TGIĮ nustatyta tvarka.

TGIĮ 15 straipsnyje yra nurodytas baigtinis sąrašas pagrindų, kuriems esant įstaigos turi teisę atsisakyti teikti pareiškėjams jų prašomą informaciją, t. y. jeigu pagal pareiškėjo prašymą reikėtų sukurti dokumentus ar informacijos rinkmenas ir tai būtų susiję su neproporcingai didelėmis darbo ir laiko sąnaudomis; prašymo turinys yra nekonkretus; tas pats pareiškėjas pakartotinai prašo tos pačios informacijos; prašoma informacija jau buvo viešai paskelbta; įstaiga tam tikros informacijos rinkimą ir tvarkymą nutraukia pasikeitus įstaigos funkcijoms, ir kt.

Be to, visais atvejais, jeigu įstaiga atsisako pateikti informaciją, pareiškėjui išsiunčiamas apie tai pranešimas, kuriame nurodoma atsisakymo priežastis ir sprendimo apskundimo tvarka. Toks pranešimas turi būti išsiųstas per 3 darbo dienas nuo pareiškėjo prašymo suteikti informaciją gavimo įstaigoje dienos.

Kaip nustatyta šio Skundo tyrimo metu, Pareiškėjas nebuvo raštu informuotas, t. y. jam nebuvo išsiųstas pranešimas, apie tai, kad negali susipažinti su savo asmens byla (šios pažymos 22 punktas).

25. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020 m. birželio 4 d. raštu, kurio registracijos Nr. 72(14-17)1133, kreipėsi į Pravieniškių PN-AK pareigūnus prašydamas leisti jam susipažinti su asmens byla ir asmens byloje esančiais dokumentais. Pravieniškių PN-AK pareigūnų atskiras atsakymas į Prašymą raštu nebuvo pateiktas, Pareiškėjas 2020-06-08 tik buvo pasirašytinai supažindintas su ant jo paties Prašymo esančia direktoriaus pavaduotojo A. S. viza: „netenkinti prašymo, byla yra dokumentų rinkinys, todėl būtina nurodyti tiksliai su kokiais dokumentais asmuo pageidauja susipažinti“.

Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis.

Kiekvienas asmuo turi teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų. Ši informacija yra teikiama TGIĮ nustatyta tvarka.

Vadovaujantis Susipažinimo taisyklių 2.3 punktu, susipažinti su asmens bylų dokumentais, gauti šių dokumentų kopijas ar išrašus leidžiama laisvės atėmimo vietose laikomiems ir iš jų paleistiems *nuteistiesiems* arba suimtiesiems – *su savo asmens bylos dokumentais*. Remiantis Susipažinimo taisyklių nuostatomis nuteistasis turi teisę be jokių papildomų ribojimų susipažinti su savo asmens byla.

Pagal pateiktą informaciją galima daryti išvadą, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai

spřsdami Pareiškęjo Prašymo tenkinimo / netenkinimo klausimą *nesivadovavo TGIĮ, t. y., nevertino, ar yra / nėra šio įstatymo 15 straipsnyje nustatytų teisinių pagrindų atsisakyti teikti Pareiškęjo prašomą informaciją*; jei TGIĮ 15 straipsnyje numatytų teisinių pagrindų atsisakyti teikti informaciją nenustatyta – Pravieniškių PN-AK privalęjo suteikti Pareiškęjui jo prašomą informaciją; jei pagrindas atsisakyti yra – turęjo pateikti motyvuotą pranešimą, kuriame nurodoma atsisakymo priežastis ir sprendimo apskundimo tvarka; jeigu Prašymą reikęjo patikslinti, tuomet Pravieniškių PN-AK administracija ir turęjo prašyti Pareiškęjo patikslinti raštą, bet ne priimti sprendimą atsisakyti teikti informaciją.

26. Iš skundo tyrimo metu gautų papildomų dokumentų nustatyta, kad Pareiškęjas papildomai, 2020-06-10 raštu Nr. 7-3164, Pravieniškių PN-AK pateikę skundą, kuriame skundęsi, jog negali susipažinti su savo asmens byloje esančiais dokumentais. 2020-07-09 raštu Nr. 7-3164 Pareiškęjas gavo atsakymą, kuriame, be kita ko, nurodyta, jog „[...] prašyme susipažinti su asmens byla privalote nurodyti konkrečius dokumentus, nesant šio Jūsų nurodymo, leidimas suteiktas nebus. [...]“ (šios pažymos 6 punktas).

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai 2020-07-09 raštu Nr. 7-3164 atsakymą Pareiškęjui pateikę vadovaudamiesi Susipažinimo taisyklėmis, kurių nuostatose reglamentuota, kad Pareiškęjas turi nurodyti dokumentus, su kuriais pageidauja susipažinti, bei pageidaujamą susipažinimo su asmens bylos dokumentais dieną ir laiką.

Vertinant Pravieniškių PN-AK pateiktą atsakymą bei Susipažinimo taisyklių nuostatas, pagal kurias asmeniui yra leidžiama susipažinti su savo asmens byla, Seimo kontrolieriui kilo pagrįstų abejonių, kaip asmuo, norintis susipažinti su savo asmens byla, gali žinoti, kokie konkretūs dokumentai yra jo byloje, ir įvardinti juos prašyme.

Analogiška situacija buvo įvertinta ir Seimo kontrolierius 2020-10-20 pažymoje Nr. 4D-2020/1-734. Išnagrinęjęs skundą, Seimo kontrolierius akcentavo Susipažinimo taisyklių suderinamumo su TGIĮ nuostatomis klausimą, nes Susipažinimo taisyklęse yra nustatyti pertekliniai reikalavimai, kurie iš esmę apsunkina informacijos gavimą, nors TGIĮ įvardinti aiškūs ir konkretūs teisiniai pagrindai, dėl kurių gali būti atsisakoma teikti asmeniui informaciją. Minętoje pažymoje Seimo kontrolierius konstatavo, kad visi ribojimai turi būti nustatyti įstatymu ir žemesnės galios teisės aktai negali išplęsti įstatyme nustatytų ribojimų, todėl laikytina, kad Susipažinimo taisyklęse nustatyti papildomi ribojimai, realiai neįgyvendinami reikalavimai, nesuderinami su TGIĮ nuostatomis. Toje pačioje pažymoje Seimo kontrolierius vertino ir tai, ar Susipažinimo taisyklių nuostata dėl konfidencialumo nėra perteklinę ir dera su Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatomis. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas abejones, Seimo kontrolierius *Kalęjimų departamento direktoriui rekomendavo* įvertinti galimybę pakeisti Susipažinimo taisyklių nuostatas, kad jos neprieštarautų TGIĮ nuostatomis ir jose nebūtų nustatyta nebūtinų ir neproporcingų ribojimų nuteistiesiems (suintiesiems) susipažinti su savo asmens byla ir joje esančiais dokumentais.

27. Apibendrinant tai kas išdęstyta darytina išvada, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai, Susipažinimo taisyklęse nustatydami realiai neįgyvendinamus reikalavimus, pažeidę Pareiškęjo teisę gauti informaciją apie save, todėl Skundo dalis dėl informacijos nesuteikimo yra pagrįsta.

Pravieniškių PN-AK direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje informacija pareiškęjams būtų teikiama vadovaujantis TGIĮ nuostatomis.

***Dël Kalęjimų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo)
netinkamai nagrinęjant Pareiškęjo skundą***

28. Pareiškęjas Skunde rašo, kad 2020-05-25 (tokia data nurodyta Skunde; Seimo kontrolierius Skundo tyrimo metu išsiaiškino, jog KD adresuotas Pareiškęjo Skundas yra rašytas

2020-05-26) su skundu kreipėsi į KD dėl Pravieniškių PN-AK direktoriaus nutarimo dėl nuteistojo (Pareiškėjo) nubaudimo, tačiau atsakymo negavo.

29. Pagal teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką, nagrinėdamas pareiškėjų skundus, KD, kaip viešojo administravimo subjektas, privalo laikytis įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo principų. Atsakymai į skundus ir prašymus turi būti parengti pagal jų turinį ir per teisės aktuose numatytus terminus.

BVK 183 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui, o šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos.

30. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjo 2020-05-26 skundas KD gautas ir užregistruotas 2020-06-02 (Nr. 2G-2356). Atsakymą Kalėjimų departamentas Pareiškėjui pateikė tik 2020-07-31 (rašto Nr. 2S-2724) „Dėl X skundo išnagrinėjimo“. Atsakymas Pareiškėjui buvo pateiktas tik po Seimo kontrolieriaus 2020 m. liepos 23 d. rašto Nr. 4D-2020/1-933/3D-2011, t. y. po kreipimosi dėl Skundo tyrimo.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog skundo nagrinėjimas užtruko ilgiau nei BVK nustatytas 20 darbo dienų terminas; duomenų, kad tyrimo terminas būtų buvęs pratęstas ir apie tai informuotas Pareiškėjas, nėra gauta.

31. Atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes bei į galiojantį teisinį reglamentavimą (šios pažymos 7 punktą), konstatuotina, jog Kalėjimų departamento atsakymas buvo pateiktas nesilaikant BVK 183 straipsnio 1 dalyje nustatyto 20 darbo dienų termino, KD pareigūnai atsakymo į Pareiškėjo skundą nepateikė per teisės aktuose nustatytą terminą, nesilaikė gero viešojo administravimo principų, todėl Skundas dėl nagrinėjimo terminų nesilaikymo pripažįstamas pagrįstu.

32. Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta darytina išvada, kad Skundo dalis dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą yra pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

33. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dalį dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai atsakant į Pareiškėjo 2020-06-04 prašymą, **pripažinti pagrįsta**.

34. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dalį dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai atsisakant leisti susipažinti su asmens byla, **pripažinti pagrįsta**.

35. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dalį dėl Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo skundą, **pripažinti pagrįsta**.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

36. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14, 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos direktoriui rekomenduoja:

36.1 pakartotinai išnagrinėti prašymą ir sprendimą priimti Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka;

36.2. imtis priemonių, kad ateityje informacija pareiškėjams būtų teikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nuostatomis.

37. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriui rekomenduoja:

imtis priemonių, kad ateityje nagrinėjant skundus būtų laikomasi Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse numatytų skundo nagrinėjimo terminų bei gero viešojo administravimo principų.

38. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas